

I. Waarom is sociale bescherming een beleidsprioriteit voor de Belgische ontwikkelingssamenwerking ?

Sociale bescherming draagt bij aan de **duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's)**, met name aan de uitbanning van armoede (SDG1 Geen armoede), waarvan één van de doelstellingen is "Nationaal toepasbare sociale beschermingsystemen en maatregelen implementeren voor iedereen, met inbegrip van sociale beschermingsvloeren, en tegen 2030 een aanzienlijke dekking van de armen en de kwetsbaren." (doelstelling 1.3). In haar laatste verslag, *Building the future of social protection for a human-centred world of work (2021)*¹, stelt de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) dat voor Afrikaanse landen "ondanks hun aanzienlijke vooruitgang bij de uitbreiding van de dekking van de sociale bescherming, slechts 17% van de bevolking ten minste één sociale-beschermingsuitkering in geld ontvangt en er ook grote verschillen tussen de landen bestaan".

Sociale bescherming **draagt bij tot inclusieve en duurzame economische ontwikkeling**, sociale rechtvaardigheid en de vermindering van ongelijkheden (in verband met geslacht, leeftijd, afkomst, sociale klasse, seksuele geaardheid, enz.), aan de strijd tegen armoede, de bescherming van de zwaksten en aan de politieke en sociale stabiliteit.

Versterking van de nationale stelsels voor sociale bescherming is **een investering in de toekomst**, omdat :

- Sociale bescherming zorgt voor toegang tot gezondheidszorg en ondersteunt tegelijkertijd de werkzekerheid en inkomenszekerheid van mensen.
- Sociale bescherming levert een belangrijke bijdrage tot menselijke en sociale ontwikkeling.
- Sociale bescherming speelt een vitale rol als sociaaleconomische stabilisator en is ook een instrument om weerstand te bieden aan diverse crisissen, waaronder de COVID-19-crisis, die de meest kwetsbaren onevenredig zwaar treft.

De COVID-19-crisis heeft het politieke bewustzijn van het belang van universele sociale bescherming nieuw leven ingeblazen. Naast de mensenlevens die tijdens de pandemie verloren zijn gegaan, zijn er ook aanzienlijke economische kosten. Minder investeringen, inkomsten uit toerisme en geldovermakingen betekenen dat de economie trager groeit, mensen hun (vaak informele) baan verliezen en wereldwijd 71 miljoen mensen in extreme armoede terechtkomen.

Om de gevolgen van de COVID-19-crisis te verzachten, de werkgelegenheid te steunen en goede arbeidsomstandigheden te bevorderen, ook vanuit gezondheidsperspectief, en om de bedrijven en werknemers, ook in de informele sector, te beschermen tegen verlies van inkomsten, kan de 'Agenda voor waardig werk' gepromoot worden, met de nadruk op het aspect sociale bescherming.

Steun aan sociale bescherming, door de nationale socialebeschermingsstelsels te versterken, zal toegang geven tot gezondheidszorg en tegelijkertijd de werkzekerheid, arbeidsomstandigheden en inkomenszekerheid van de meest kwetsbaren verbeteren, zodat zij minder getroffen worden door de crisis. De socialezekerheidsstelsels fungeren als automatische sociale en economische schokdempers; ze stimuleren de globale vraag in tijden van crisis en daarna en bevorderen de transitie naar een meer inclusieve en duurzame economie².

¹ Verslag in overweging genomen tijdens het periodiek overleg over de strategische doelstelling van sociale bescherming in het kader van de follow-up van de IAO-verklaring over sociale rechtvaardigheid voor een eerlijke mondialisering tijdens de 109e zitting van de Internationale Arbeidsconferentie, juni 2021.

² Zie: nota van DGD « Antwoord op de uitdagingen van de COVID-19-pandemie in de partnerlanden en

Investeren in sociale beschermingsstelsels in ontwikkelingslanden vermindert niet alleen de gezondheids-, sociale en economische gevolgen van de hiv-pandemie in die landen, maar bereidt hen ook voor op **universele sociale bescherming op langere termijn**.

II. Sociale bescherming in de internationale ontwikkelingsagenda

De doelstellingen voor duurzame ontwikkeling: sociale bescherming is opgenomen in de 2030-agenda van de Verenigde Naties voor duurzame ontwikkeling. Dit binnen de doelstellingen m.b.t. inzake economische groei, waardig werk, armoede, ongelijkheid en gender.

Mensenrechten: de sociale zekerheid³ is vastgelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (artikel 22): "Eenieder heeft als lid van de gemeenschap recht op maatschappelijke zekerheid en heeft er aanspraak op, dat door middel van nationale inspanning en internationale samenwerking, en overeenkomstig de organisatie en de hulpbronnen van de betreffende Staat, de economische, sociale en culturele rechten, die onmisbaar zijn voor zijn waardigheid en voor de vrije ontplooiing van zijn persoonlijkheid, verwezenlijkt worden."

De Waardige Werk Agenda van de IAO: Sociale bescherming is één van de vier pijlers van de agenda voor waardig werk die door de Internationale Arbeidsorganisatie is vastgesteld. Deze 4 pijlers zijn even belangrijk en onlosmakelijk met elkaar verbonden:

1. Werkgelegenheid en duurzame bestaansmiddelen creëren
2. Arbeidsrechten
- 3. Uitbreiding van sociale bescherming**
4. Bevordering van sociaal dialoog

Gender- en milieuvraagstukken zijn transversale doelstellingen in de Waardige Werk Agenda.

De 4 sociale beschermingsvloeren van de IAO: In haar aanbeveling nr. 202 uit 2012 over « sociale beschermingsbodems » of (sociale beschermingsvloeren), definieert de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) de volgende vier basisgaranties van sociale zekerheid:

1. toegang tot een pakket goederen en diensten die op nationaal niveau als **essentiële gezondheidszorg** worden gedefinieerd, met inbegrip van kraamzorg, en die voldoen aan de criteria van beschikbaarheid, toegankelijkheid, aanvaardbaarheid en kwaliteit;
2. **basisinkomenszekerheid voor kinderen**, ten minste op een nationaal vastgesteld minimumniveau, waarbij de toegang tot voedsel, onderwijs, gezondheidszorg en alle andere noodzakelijke goederen en diensten wordt gewaarborgd;
3. **basisinkomenszekerheid**, ten minste op een nationaal vastgesteld minimumniveau, **voor personen in de werkende leeftijd die niet in staat zijn een passend inkomen te verwerven**, met name in geval van ziekte, werkloosheid, moederschap en arbeidsongeschiktheid;
4. **basisinkomenszekerheid voor ouderen** op ten minste een nationaal vastgesteld minimumniveau.

partnerorganisaties van de Belgische ontwikkelingssamenwerking en humanitaire hulp » (08/2020): https://diplomatie.belgium.be/sites/default/files/downloads/09.10.2020_antwoord_van_dgd_op_de_uitdaging_van_de_covid19_sociaaleconomisch_aspect.pdf

³ Tegenwoordig worden de termen "sociale zekerheid" en "sociale bescherming" door elkaar gebruikt.

III. Sociale bescherming, een beleidsprioriteit voor de Belgische ontwikkelingssamenwerking

A) Juridisch en politiek kader

De wet op de ontwikkelingssamenwerking van 2013 vermeldt dat de Belgische ontwikkelingssamenwerking waardig werk tot haar prioritaire thema's rekent, waarvan sociale bescherming een van de vier pijlers is. Het stelt ook dat de Belgische ontwikkelingssamenwerking de inclusieve, eerlijke en duurzame economische groei, waarbij voorrang wordt gegeven aan het lokale ondernemerschap, de sociale economie en de Waardig Werk Agenda van de IAO bevordert.

B) De aanpak en de basisbeginselen van de Belgische ontwikkelingssamenwerking

De aanpak, richtsnoeren en normen van de IAO zijn de maatstaven voor het ontwerp, de uitvoering en de verdieping van de stelsels van sociale bescherming in ontwikkelingslanden. In navolging van de Internationale Arbeidsconferentie van 2021 bereidt IAO momenteel een plan voor om haar actie op dit terrein te versterken. Dit verdient onze volle aandacht. Ook binnen onze andere multilaterale partnerorganisaties streeft België ernaar om de coherentie te waarborgen, op basis van de standaarden van en in coördinatie met de IAO.

De basisbeginselen zijn als volgt:

- Een op rechten gebaseerde aanpak: sociale bescherming is geen gunst, maar een mensenrecht, erkend in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.
- Het universaliteitsbeginsel: het recht op sociale bescherming moet zonder discriminatie gedurende de hele levenscyclus aan iedereen, ook de meest kwetsbaren, worden gegarandeerd.
- Het solidariteitsbeginsel: men draagt niet bij voor zichzelf, er zijn overdrachten tussen sociale categorieën via de herverdeling van rijkdom.
- Er moet worden toegezien op sociale gelijkheid en er moet aandacht worden besteed aan kwetsbare en uitgesloten groepen.
- Het beginsel van participatie en sociale dialoog om een aan de behoeften aangepaste sociale bescherming vast te stellen en de eigen inbreng te versterken.

Een alomvattende en universele aanpak van de sociale bescherming: België wenst de ontwikkelingslanden aan te moedigen om een alomvattende, universele en adequate sociale bescherming tot stand te brengen. In Aanbeveling R202 van de IAO wordt immers aanbevolen zich niet te beperken tot een minimumbescherming en te zorgen voor een zowel verticale als horizontale (uitbreiding) van de sociale bescherming:

- Horizontale uitbreiding houdt in dat de vier basisgaranties geleidelijk tot de gehele bevolking worden uitgebreid (universele toegang).
- Verticale uitbreiding verwijst naar een verhoging van het beschermingsniveau, een betere kwaliteit van de diensten en nieuwe gebieden van bescherming binnen een alomvattend sociale beschermingsstelsel.

België zou in zijn ontwikkelingssamenwerking moeten streven naar deze universele aanpak van de sociale bescherming, maar zou moeten kiezen voor een geleidelijke aanpak.

Op langere termijn zou België **een specifieke aanpak voor kwetsbare landen kunnen ontwikkelen**.

Gender: Gendergevoelige sociale bescherming, die sociale bescherming voor iedereen garandeert, is essentieel om de trend van toenemende ongelijkheid te keren.

Klimaatverandering en een rechtvaardige overgang vereisen de versterking of totstandbrenging van sociale beschermingsstelsels die - op een wederzijds ondersteunende wijze - de gevolgen van de klimaatverandering en het klimaatbeleid voor de wereld van de arbeid en de gezondheid kunnen opvangen.

C) Richtlijnen voor de Belgische ontwikkelingssamenwerking

Algemene richtlijnen :

- België wil stelsels voor sociale bescherming opzetten, versterken en uitbreiden **om te komen tot een universele sociale bescherming**. Het doel is om ervoor te zorgen dat mensen gedurende hun hele leven inkomenszekerheid en toegang tot gezondheidszorg hebben.
- België wil de stelsels van sociale bescherming van zijn partnerlanden ondersteunen. De algemene en hoofdverantwoordelijkheid voor de sociale bescherming ligt bij de staten. Ontwikkelingssamenwerking versterkt de **nationale socialebeschermingsstelsels** naar gelang de plaatselijke context en de bestaande initiatieven en maatregelen. Op lange termijn moet de staat de terugkerende kosten van zijn sociale bescherming uit eigen middelen financieren en over voldoende deskundigheid beschikken.
- Investeren in sociale bescherming vergroot **de veerkracht** bij het beheersen van gezondheids-economische, klimatologische, demografische, migratie- en politieke crisissen en bij het opvangen van toekomstige schokken.
- **Er moet worden gestreefd naar samenhang van de strategieën en het beleid binnen de verschillende financieringsinstrumenten** van de Belgische ontwikkelingssamenwerking, teneinde de doeltreffendheid, de doelmatigheid en de duurzaamheid van elk type interventie te vergroten.

Wat de sociale beschermingsvloeren betreft: de Belgische ontwikkelingssamenwerking heeft besloten zich te concentreren **op 3 van de 4 vloeren:**

- 1) « Toegang tot een reeks goederen en diensten die op nationaal niveau als **essentiële gezondheidszorg** worden gedefinieerd, met inbegrip van kraamzorg, en die voldoen aan de criteria van beschikbaarheid, toegankelijkheid, aanvaardbaarheid en kwaliteit.

Specifieke aandachtspunten voor de OS:

- toegang tot gezondheid (recht op gezondheid op holistische wijze opgevat), tot openbare en kwalitatief hoogstaande gezondheidszorg, met inbegrip van financiële toegankelijkheid in het kader van solidariteits- en voorzorgmechanismen die door mutualiteiten worden bevorderd;
- het belang van gezondheid en veiligheid op het werk

- 2) Basisinkomenszekerheid **voor kinderen**, ten minste op een nationaal vastgesteld minimumniveau, waarbij de toegang tot voedsel, onderwijs, gezondheidszorg en andere noodzakelijke goederen en diensten worden gewaarborgd.

Specifieke aandachtspunten voor de OS:

- kindvriendelijke sociale beschermingsstelsels door: bij te dragen tot de verstrekking van adequate voeding aan moeders en kinderen en toegang tot basisvoorzieningen van goede kwaliteit;
- de eliminatie van kinderarbeid: door te benadrukken dat sociale bescherming moet worden ondersteund, door te investeren in onderwijs, door bij te dragen tot waardig werk voor ouders, door verantwoordelijk gedrag van bedrijven te bevorderen en door de ratificatie van internationale verdragen te steunen.

- 3) Basisinkomenszekerheid, ten minste op een nationaal bepaald minimumniveau, voor **personen in de actieve leeftijd** die niet in staat zijn een passend inkomen te verwerven, met name in geval van ziekte, werkloosheid, moederschap en arbeidsongeschiktheid.

Specifieke aandachtspunten voor de OS:

- de naleving van de fundamentele rechten van werknemers op het werk en een waardig loon;
- de integratie van werknemers in de informele economie in de stelsels van sociale bescherming;
- de essentiële rol van de sociale bescherming bij het vergemakkelijken van de formalisering van de informele economie door de integratie van collectief vermogen in de formele economie en de verbetering van de bescherming van de werknemers.
- de rol en de verantwoordelijkheid van bedrijven.
